

Η κοινωνική ανάπτυξη κατά τη βρεφική και νηπιακή ηλικία

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,

Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής

/ Συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης

gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

ΤΑ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ
ΚΑΤΑ ΤΗ
ΒΡΕΦΙΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΗ
ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΩΣ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ
2ΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Τα βρέφη εμφανίζουν παρόμοιες εκφράσεις προσώπου που αντικατροπτίζουν τα βασικά συναισθήματα σε όλους τους πολιτισμούς, όμως ο βαθμός της συναισθηματικής εκφραστικότητας ποικίλλει
- Οι εκφράσεις δυσφορίας ενδιαφέροντος και απέχθειας είναι παρούσες από τη στιγμή της γέννησης και τα υπόλοιπα συναισθήματα εμφανίζονται τους επόμενους μήνες

ΤΑ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ
ΚΑΤΑ ΤΗ
ΒΡΕΦΙΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΗ
ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΩΣ
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ
2ΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

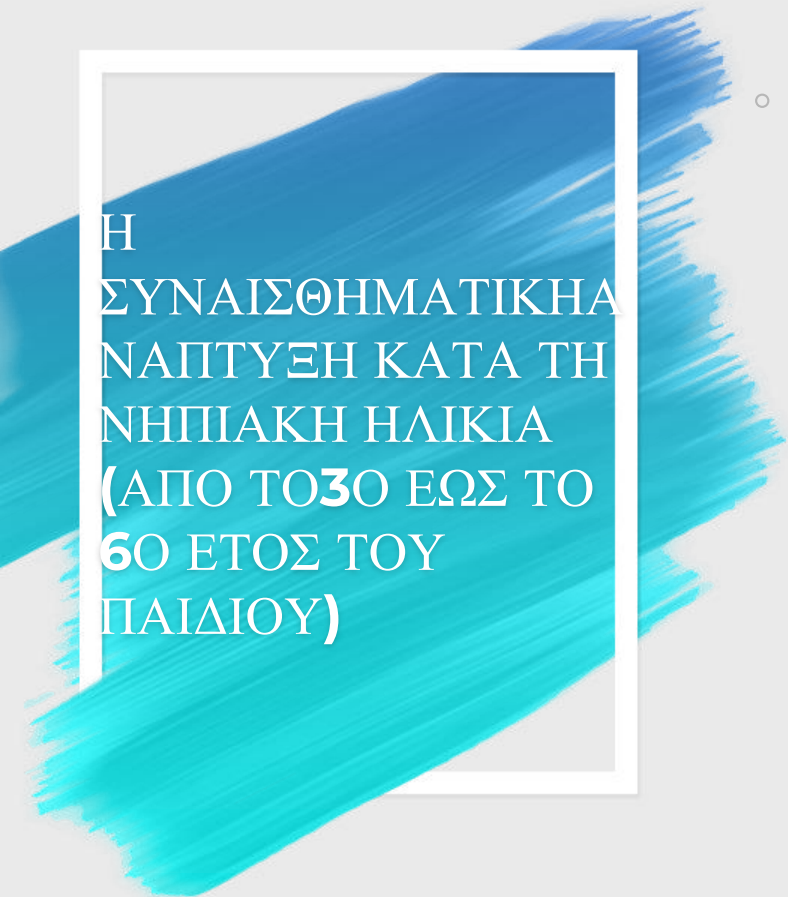
- Οι πρώτες συναισθηματικές αντιδράσεις εκδηλώνονται με γενικό και ακαθόριστο τρόπο ως γενική διέγερση ή έξαψη, και στη συνέχεια διαφοροποιούνται πρώτα τα αρνητικά και αργότερα τα θετικά συναισθήματα
- Στο τέλος του δεύτερου έτους το βρέφος εκφράζει συγκεκριμένα συναισθήματα όπως φόβος, θυμός, ζήλια, χαρά, στοργή
- Τα παιδιά 2-3 ετών συμπεριφέρονται επιθετικά όταν οι γονείς τους προσπαθούν να τα περιορίσουν και να ασκήσουν τον ρόλο τους
- Τα παιδιά 2-3 ετών μπορεί να κλωτσήσουν ή να χτυπήσουν. Η επιθετικότητά τους είναι συντελεστική και αποσκοπεί στην απόκτηση ή διατήρηση κάποιου παιχνιδιού/ αντικειμένου

ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΒΡΕΦΙΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ
ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ
2ΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Στο πρώτο χρόνο το βρέφος είναι απόλυτα εξαρτημένο και έχει ανάγκη την αδιάκοπη παρουσία της μητέρας για την ικανοποίηση των βασικών του αναγκών
- Η απλή ικανοποίηση των βιολογικών αναγκών, χωρίς την ανάλογη στοργή, σωματική επαφή και συναισθηματική ασφάλεια αφήνει το βρέφος συναισθηματικά ανικανοποίητο
- Ο θηλασμός δεν επιτελεί μόνο τη λειτουργία της θρέψης, αλλά συμβάλλει στη νοητική & στη συναισθηματική ανάπτυξη του βρέφους καθώς και στην καλύτερη σωματική υγεία
- Χαρακτηριστικές εκδηλώσεις αποτελούν το χαμόγελο και η προσκόλληση στο μητρικό πρόσωπο με συνακόλουθες αντιδράσεις το άγχος προς τα άγνωστα πρόσωπα και το άγχος αποχωρισμού από τη μητέρα
- Βασική σύγκρουση: Βασική εμπιστοσύνη/ δυσπιστία

Η
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΝΗΠΙΑΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3^Ο ΕΩΣ ΤΟ
6^Ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Οι συναισθηματικές αντιδράσεις εξειδικεύονται Περισσότερο –τα συναισθήματα αποκτούν μεγάλη ποικιλία έκφρασης
- Βασική συναισθηματική αντίδραση ο θυμός που συχνά εκφράζεται με ξεσπάσματα οργής

Η
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3^Ο ΕΩΣ ΤΟ
6^Ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Τα ξεσπάσματα θυμού των μικρών παιδιών μειώνονται κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας και σχεδόν εξαφανίζονται μέχρι τα 4 έτη-Η προσπάθεια αντεκδίκησης στις περιπτώσεις που το παιδί δεχτεί επίθεση από άλλο παιδί ή ματαιωθεί αυξάνει μετά τα 3 έτη

Η
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ
ΤΗ ΝΗΠΙΑΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3^Ο ΕΩΣ ΤΟ
6^Ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Οι συναισθηματικές αντιδράσεις εξειδικεύονται περισσότερο – τα συναισθήματα αποκτούν μεγάλη ποικιλία έκφρασης
- Βασική συναισθηματική αντίδραση ο θυμός που συχνά εκφράζεται με ξεσπάσματα οργής

Η
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3^Ο ΕΩΣ ΤΟ
6^Ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Τα ξεσπάσματα θυμού των μικρών παιδιών μειώνονται κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας και σχεδόν εξαφανίζονται μέχρι τα 4 έτη-Η προσπάθεια αντεκδίκησης στις περιπτώσεις που το παιδί δεχτεί επίθεση από άλλο παιδί ή ματαιωθεί αυξάνει μετά τα 3 έτη

- Η διαφοροποίηση των συναισθημάτων οφείλεται στο ότι ο εγκεφαλικός φλοιός γίνεται όλο και πιο λειτουργικός στους 3 πρώτους μήνες
- Ο Υποθάλαμος & Το Μεταιχμιακό Σύστημα σχετίζονται με τις συγκινήσεις (θυμός) καθώς και με την διεξαγωγή οργανωμένων δομών δράσης-Οι δομές αυτές είναι χαρακτηριστικές των κατώτερων θηλαστικών & των μικρών παιδιών που δεν έχουν αποκτήσει ακόμα κοινωνική συνείδηση
- Οι παραπάνω δομές αρχίζουν να ωριμάζουν στους 9-10 μήνες, ενώ παράλληλα το μεταιχμιακό σύστημα αρχίζει να συνεργάζεται πιο στενά με τους μετωπιαίους λοβούς επιτρέποντας την έκφραση μεγαλύτερου φάσματος συναισθημάτων

Συναισθηματική ζωή και ανάπτυξη του εγκεφάλου

- η συμπεριφορά των βρεφών θεωρείται ότι αποτελεί μια σειρά από αντανακλαστικά και τα παιδιά είναι γεμάτα από ανεξέλεγκτη διέγερση & συναισθήματα, μέχρι να αναπτυχθεί αρκετά ο φλοιός ώστε να παρεμποδίσει αρκετά τις κατώτερες λειτουργίες τους
- Τελευταίος αναπτύχθηκε ο φλοιός –το κόρυφαίο υπόστρωμα που στην ανθρώπινη ενηλικίωση αυτή η περιοχή θεωρείται αφιερωμένη στις ανώτερες πνευματικές διεργασίες: αναλαμβάνει τον έλεγχο των αντανακλαστικών και των συγκινησιακών κέντρων που βρίσκονται κάτω από αυτή

Συναισθηματική ζωή και ανάπτυξη του εγκεφάλου

- Τι κάνουν τα θηλαστικά που δεν κάνουν τα ερπετά; Μητρική φροντίδα και βρεφική προσκόλληση, φωνητική επικοινωνία και παιχνίδι
- Οι δομές του μεταχιακού συστήματος των θηλαστικών αφορούν την αυτοσυντήρηση, συμπεριφορές φαγητού και ανταγωνισμού για την εξασφάλιση πόρων, διαίωσιση του είδους με δραστηριότητες ζευγαρώματος, φροντίδας, δεσμού και προσκόλλησης (οι τελευταίες λειτουργίες προσθέτουν ένα στοιχείο κοινωνικότητας στη ζωή των θηλαστικών που σε μεγάλο βαθμό απουσιάζει από τη ζωή των ερπετών, τα ερπετά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους αλλά βγαίνουν από τα αυγά και αρχίζουν τη ζωή μόνα τους)

Αντανακλούν την **πρόοδο**
του **παιδιού** στις γνωστικές
δεξιότητες (αναγνώριση
άγνωστων **ατόμων/**
προσδοκία πρόβλεψης
γεγονότων) **&** την
εμφάνιση
συναισθη**ματικών &**
κοινωνικών δε**σμών**

- **Άγχος του ξένου** (Τέλος πρώτου έτους): το βρέφος εκδηλώνει επιφυλακτικότητα και συστολή όταν συναντήσει ένα πρόσωπο που δεν γνωρίζει
- **Άγχος αποχωρισμού** (7^{ος} -8^{ος} μήνας με κορύφωση στον 14^ο μήνα): το βρέφος εκδηλώνει συσφορία όταν απομακρύνεται το πρόσωπο που συνήθως το φροντίζει

το χαμόγελο

- Το βρέφος χαμογελά στην παρουσία ευχάριστων ερεθισμάτων όπως παιχνίδια & οικεία πρόσωπα(6-9 εβδομάδα)
- Κοινωνικό χαμόγελο: το χαμόγελο του βρέφους ως αντίδραση σε άλλα πρόσωπα. Από τους 18 μήνες απευθύνεται πιο συχνά προς τους φροντιστές, παρά σε αντικείμενα.
- Όταν οι ενήλικες δεν ανταποκρίνονται, μειώνεται σε συχνότητα
- Στο τέλος του 2^{ου} έτους το παιδί με το χαμόγελο εκφράζει τα θετικά του συναισθήματα και δείχνει ευαισθησία στις συναισθηματικές εκφράσεις των άλλων

Η
αποκωδικοποίηση
των εκφράσεων
του προσώπου
και της φωνής των
άλλων

- Από τη γέννηση τα βρέφη μπορούν να μιμηθούν τις εκφράσεις του προσώπου των άλλων
- Στους 4 μήνες το βρέφος έχει αρχίσει να κατανοεί τα συναισθήματα που αντιπροσωπευούν οι εκφράσεις του προσώπου και η χροιά της φωνής των άλλων
- Χαρή σε αυτές τις ικανότητες το βρέφος βιώνει τα προσωπικά του συναισθήματα & χρησιμοποιεί τα συναισθήματα των άλλων για να κατανοήσει το νόημα ασαφών κοινωνικών συνθηκών

Κοινωνική αναφορά (8-9 μήνες) :

η σκόπιμη αναζήτηση
πληροφοριών σχετικά
με τα συναισθήματα
των άλλων που βοηθά
στην ερμηνεία
ασαφών &
διφορούμενων
καταστάσεων

- Η παρατήρηση της έκφρασης του προσώπου ενός άλλου ενδέχεται να προκαλεί στον παρατηρητή το συναίσθημα που αντιπροσωπεύει αυτή η έκφραση
- Ή
- Η παρατήρηση της έκφρασης του προσώπου μπορεί απλώς να μεταφέρει πληροφορίες
- Τα βρέφη αναστατώνονται όταν λαμβάνουν συντικρουόμενα μη λεκτικά μηνύματα από τους γονείς

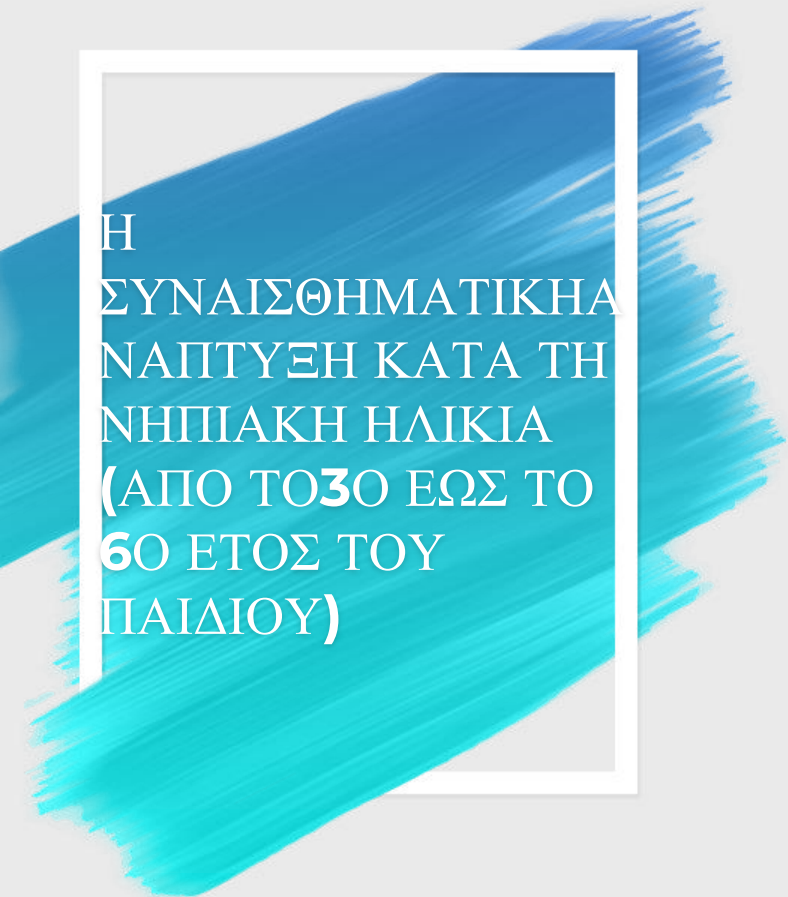
Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ (ΑΠΟ ΤΟ 3^ο ΕΩΣ ΤΟ 6^ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Βασικές συγκρούσεις:

Αυτονομία- ντροπή/ αμφιβολία

Πρωτοβουλία –ενοχή

- Το παιδί εγκαταλείπει την παθητική εξάρτηση του βρέφους-προσπαθεί να ασκήσει έλεγχο στο σώμα του και στο περιβάλλον και αρχίζει να παίρνει πρωτοβουλίες και να γίνεται δημιουργικό

Η
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΝΗΠΙΑΚΗ ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3^Ο ΕΩΣ ΤΟ
6^Ο ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Το παιδί συνεχίζει να έχει πολύ μεγάλη ανάγκη την μητρική επαφή και στοργή-στέρηση της μητρικής φροντίδας ή απουσία της μητέρας στη νηπιακή ηλικία οδηγεί σε νοητική και γλωσσική καθυστέρηση και προβλήματα προσαρμογής

“

◦ *Που βασίζεται η Προσκόλληση;*

Θεωρίες που εξηγούν την ανάπτυξη της προσκόλλησης

- Lorenz : η προσκόλληση βασίζεται σε βιολογικά καθορισμένους παράγοντες (αποτύπωση)
- Φρόιντ: Η προσκόλληση απορρέει από την ικανότητα της μητέρας να ικανοποιεί τις στοματικές ανάγκες του βρέφους
- Harlow: η προσκόλληση απορρέει από την ανακούφιση που προσφέρει στο βρέφος η σωματική επαφή
- Bowlby: η προσκόλληση βασίζεται στην ανάγκη του βρέφους να αισθάνεται ασφαλές-μια γενετικά καθορισμένη παρώθηση να αποφεύγει τους εχθρούς

ΤΟ ΠΕΙΡΑΜΑ
ΤΟΥ **HARLOW**:
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ Η
ΜΗΤΕΡΑ

Η έννοια της Προσκόλλησης

- Σύμφωνα με τη θεωρία του δεσμού μητέρας-βρέφους, το αναπτυσσόμενο βρέφος δημιουργεί ένα συναισθηματικό δεσμό με ένα κύριο άτομο που το φροντίζει, συνήθως τη μητέρα, και χρησιμοποιεί αυτό το δεσμό ως ασφαλή βάση για εξερεύνηση του περιβάλλοντος

Η έννοια της Προσκόλλησης

- Σε μια δεύτερη φάση εξέλιξης, δημιουργούνται στο βρέφος κάποια εσωτερικά λειτουργικά μοντέλα του εαυτού του και των κύριων ατόμων που το φροντίζουν τα οποία σχετίζονται με το συναίσθημα και χρησιμεύουν ως οδηγός για την ανάπτυξη προσδοκιών για τις μελλοντικές σχέσεις των παιδιών, των εφήβων και των ενηλίκων

Η έννοια της Προσκόλλησης

- Οι διαφορές ως προς τον τύπο προσκόλλησης σχετίζονται με διαφορές ως προς τις διαπροσωπικές σχέσεις των ενηλίκων-και ειδικότερα την ποιότητα των συναισθηματικών τους σχέσεων

Ο δεσμός τύπου A

ονομάζεται «αγχώδης / αποφευκτικός και υποτίθεται ότι αναπτύσσεται όταν η μητέρα είναι ψυχρή και απορριπτική τους πρώτους μήνες της ζωής του βρέφους, με αποτέλεσμα αυτό να αισθάνεται ότι οι ανάγκες του δεν ικανοποιούνται.

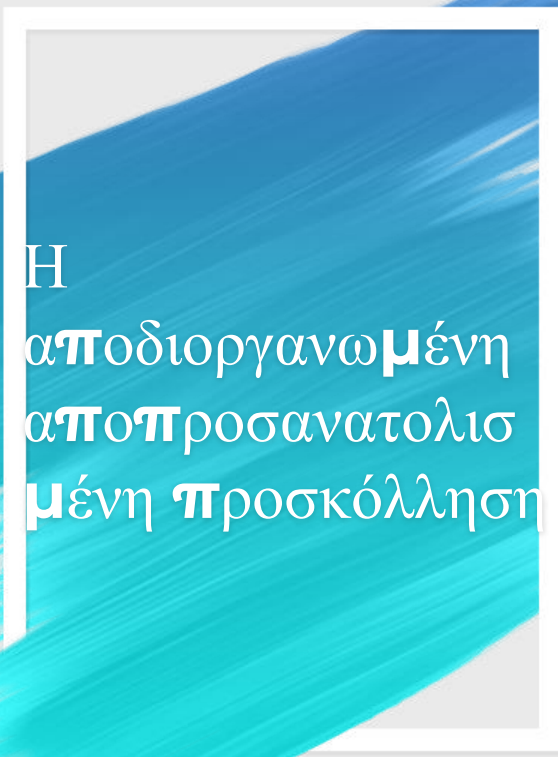
Ο δεσμός
τύπου Β

**ονομάζεται ασφαλής δεσμός και
αναπτύσσεται όταν η μητέρα είναι
πολύ τρυφερή και ικανοποιεί
άμεσα όλες τις ανάγκες του βρέφους**

Ο δεσμός
τύπου Γ

ονομάζεται αγχώδης / αμφιφυμικός
και δημιουργείται ως αποτέλεσμα
μιας ασυνεπούς συμπεριφοράς από
την πλευρά της μητέρας, η οποία
κάποιες φορές είναι πολύ τρυφερή
και ευαίσθητη στις ανάγκες του
βρέφους, ενώ κάποιες άλλες το
αγνοεί

Η
αποδιοργανωμένη
αποπροσανατολισ
μένη προσκόλληση

- Το παιδί εμφανίζει ασταθή, αντιφατική και συγκεχυμένη συμπεριφορά.

Διαταραχή αντιδραστικής προσκόλλησης

Πρόκειται για μια διαταραχή κατά την οποία ένα παιδί πριν από την ηλικία των 5 ετών αποτυγχάνει να αναζητήσει ή να ανταποκριθεί στη ζεστασιά που του προσφέρει ο φροντιστής, δυσκολεύεται να ανταποκριθεί κοινωνικά και συναισθηματικά σε άλλους και εμφανίζει μη αναμενόμενες εκρήξεις θυμού, ενόχληση, θλίψη ή φόβο. Υπάρχει ιστορικό παραμέλησης και αποστέρησης

Ο ρόλος της μητέρας στην προσκόλληση

- Η ασφαλή προσκόλληση αναπτύσσεται όταν η μητέρα ανταποκρίνεται με τον κατάλληλο τρόπο στις ανάγκες του βρέφους και όταν η συναισθηματική κατάσταση μητέρας – βρέφους ταιριάζει (συγχρονισμός)
- Η συμπεριφορά της μητέρας εξαρτάται εν μέρει από την ικανότητα του βρέφους να επικοινωνεί τις ανάγκες του
- Οι μητέρες των βρεφών με ασφαλή δεσμό αντιδρούν αμέσως και με θετικό τρόπο στις ανάγκες τους
- Συνήθως η μητέρα αντιδρά στο βρέφος με βάση το δικό της τύπο προσκόλλησης

Ο ρόλος του Πατέρα στην Προσκόλληση

- Στο παρελθόν υπήρχαν ελάχιστες αναφορές στο ρόλο του Πατέρα
- Η αλλαγή των στάσεων και των κοινωνικών συνθηκών οδήγησε σε ένα πιο ενεργό Πατρικό ρόλο
- Ορισμένα βρέφη διαμορφώνουν την αρχική τους σχέση Προσκόλλησης με τον Πατέρα
- Η έκφραση ζεστασιάς στοργής, υποστήριξης & ενδιαφέροντος από τον Πατέρα είναι καίρια για την ευεξία του Παιδιού
- Κάποιες ψυχικές διαταραχές (π.χ. κατάχρηση ουσιών, κατάθλιψη) σχετίζονται περισσότερο με τη συμπεριφορά του Πατέρα

“

- *Πολλά Παιδιά δημιουργούν
Πολλαπλές Προσκολλήσεις με
διάφορα άλλα άτομα στο
Περιβάλλον του*

Η ανάπτυξη της
έννοιας του
Εαυτού
Αυτοεπίγνωση/
αυτογνωσία: η
γνώση του
εαυτού (12
μηνών)

- 17^{ος}-24^{ος} μήνας: ενδείξεις επίγνωσης σωματικών χαρακτηριστικών & ικανοτήτων
- Σε χώρες που ενισχύεται η αυτονομία οι ενδείξεις αυτοεπίγνωσης εμφανίζονται σε μικρότερη ηλικία απ'ότι σε χώρες στις οποίες δίνεται έμφαση στη σωματική επαφή

“

*Οι Περιγραφές Που δίνουν τα Παιδιά για τον
Εαυτό τους στην Προσχολική ηλικία δεν είναι
απόλυτα ακριβείς-υπερεκτιμούν τις
ικανότητες και τις γνώσεις τους και έχουν μια
πιο αισιόδοξη αντίληψη των πραγμάτων.*

Διαπολιτισμικές διαφορές στην
κατασκευή της έννοιας του Εαυτού:
οι αντιλήψεις των Παιδιών για τον
Εαυτό τους αντικατοπτρίζουν τις
πολιτισμικές αντιλήψεις της
κοινωνίας τους

Η κατασκευή του Εαυτού

- ο δηλαδή η έκταση στην οποία ο εαυτός κατασκευάζεται ως σχετικά ξεχωριστός (ανεξάρτητη κατασκευή εαυτού) αντί για συνδεδεμένος με τους άλλους (αλληλοεξαρτώμενη κατασκευή εαυτού)

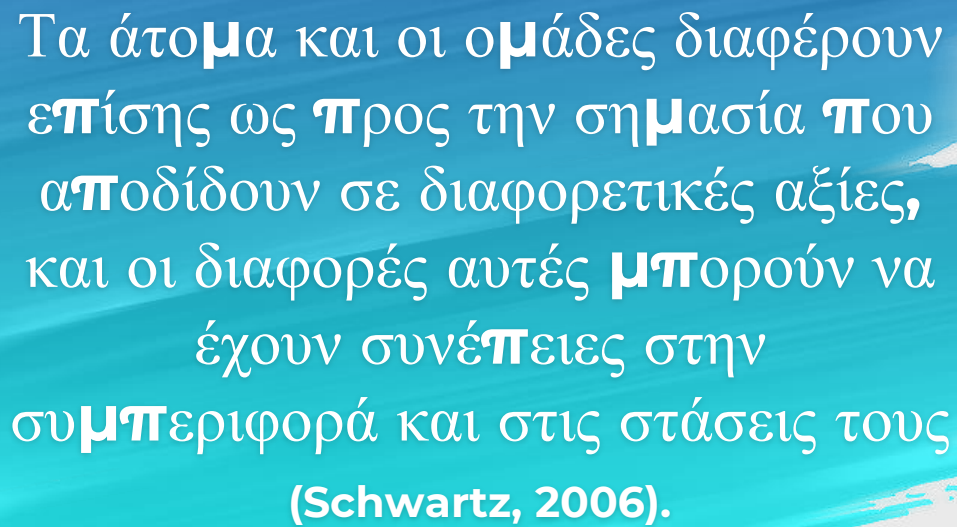
Η ανεξάρτητη κατασκευή εαυτού

- σχετίζεται θετικά με το να ακολουθεί κάποιος τις ατομικές του επιθυμίες, να αναζητά σκοπούς αυτονομίας και αυτό-έκφρασης, με πιο άμεση επικοινωνία και με μια προτίμηση για άνοιγμα στην πληροφορία

Η
αλληλοεξαρτώμενη
κατασκευή
εαυτού

σχετίζεται με μια έμφαση στη διατήρηση μιας αρμονικής σχέσης, με ενδιαφέρον για τις απόψεις των άλλων, με εστίαση στην πρόληψη και με μια προτίμηση για αποφυγή αντί για προσέγγιση. Επιπλέον, δίνεται ιδιαίτερη αξία στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων και των ευθυνών απέναντι στους άλλους, καθώς επίσης και στην αίσθηση του «ανήκειν»

Τα άτομα και οι ομάδες διαφέρουν
επίσης ως προς την σημασία που
αποδίδουν σε διαφορετικές αξίες,
και οι διαφορές αυτές μπορούν να
έχουν συνέπειες στην
συμπεριφορά και στις στάσεις τους
(Schwartz, 2006).

Η έννοια του
Εαυτού στη
Προσχολική
Περίοδο

Συλλογικός
Προσανατολισμός
έμφαση στους
δεσμούς με άλλους

ατομικός
Προσανατολισμός
έμφαση στην
αυτόνομη
λειτουργία, την
επιτυχία και τον
έλεγχο

Η θεωρία του
νου: η
συναισθηματική
αντίδραση που
αντιστοιχεί στα
συναισθήματα
ενός άλλου
ανθρώπου

Το βρέφος μαθαίνει να αντιλαμβάνεται τα άτομα ως συμβατούς παράγοντες, δηλαδή ως άτομα που του μοιάζουν και τα οποία συμπεριφέρονται σύμφωνα με τη προσωπική τους βούληση και μπορούν να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του

- Το βρέφος αρχίζει να κατανοεί ότι η συμπεριφορά των άλλων έχει κάποιο νόημα και ότι στοχεύει στην επίτευξη κάποιων στόχων

Η θεωρία του
νου: η
συναισθηματική
αντίδραση που
αντιστοιχεί στα
συναισθήματα
ενός άλλου
ανθρώπου

Στα 2 έτη το βρέφος μπορεί να κατανοήσει ότι οι άλλοι έχουν συναισθήματα & εμφανίζει τις πρώτες ενδείξεις ενσυναίσθησης (η συναισθηματική αντίδραση που αντιστοιχεί στα συναισθήματα ενός άλλου ανθρώπου)

- Στο τέλος του 2^{ου} έτους χρήση Παραπλάνησης & Παιχνιδιών Προσποίησης – υποδύεται άλλα πρόσωπα

Η θεωρία του νου: η συναισθηματική αντίδραση που αντιστοιχεί στα συναισθήματα ενός άλλου ανθρώπου-καθοριστικό ρόλο παίζει η εμμύελωση των μετωπικών λοβών-οδηγεί σε αύξηση κοινωνικών συναναστροφών

- Στα 3-4 έτη το παιδί μπορεί να διακρίνει το πραγματικό από το φανταστικό – μπορεί να φανταστεί κάτι που δεν είναι παρόν, έναρξη παιχνιδιών φαντασίας

- Κατανόηση των κινήτρων και των αιτιών της συμπεριφοράς των άλλων
- Τα τρίχρονα έμφανίζουν μειωμένη κατανόηση της έννοιας πεποίθηση –πιστη (δοκιμασία λανθασμένης πεποίθησης), όχι όμως και τα τετράχρονα-

Οι αλληλεπιδράσεις με το βρέφος

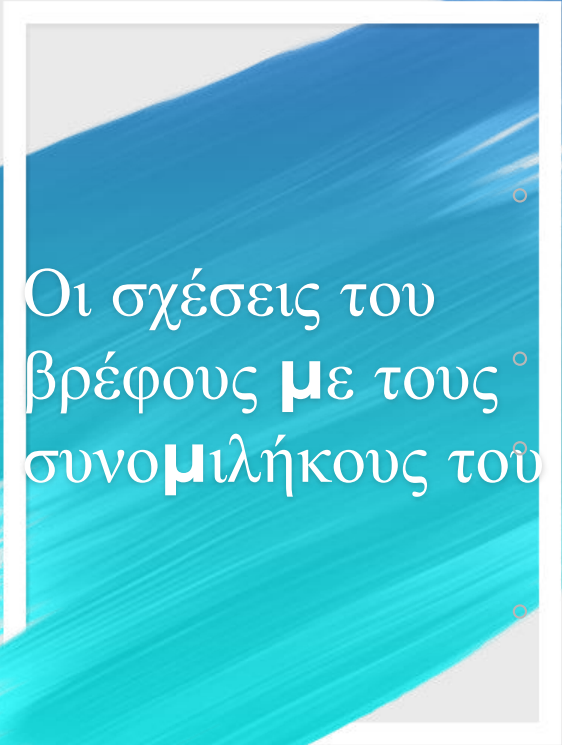
- Μοντέλο αμοιβαίας ρύθμισης: το βρέφος και οι γονείς μαθαίνουν να εκφράζουν ο ένας στον άλλον τα συναισθήματά τους (π.χ. μέσω των εκφράσεων του προσώπου) και να αντιδρούν αντίστοιχα
- Μοντέλο αμοιβαίας κοινωνικοποίησης: η συμπεριφορά του βρέφους προκαλεί περαιτέρω ανταπόκριση από τους φροντιστές, γεγονός που με τη σειρά του προκαλεί νέες αντιδράσεις στο βρέφος

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΤΑ ΤΗ
ΝΗΠΙΑΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 30
ΕΩΣ ΤΟ 60
ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Σταδιακά γίνεται πιο σημαντικός και ο ρόλος των αδερφών και των υπόλοιπων προσώπων της οικογένειας

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΤΑ ΤΗ
ΝΗΠΙΑΚΗ
ΗΛΙΚΙΑ
(ΑΠΟ ΤΟ 3Ο
ΕΩΣ ΤΟ 6Ο
ΕΤΟΣ ΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΟΥ)

- Με την είσοδο στο παιδικό σταθμό και το νηπιαγωγείο ο κοινωνικός ορίζοντας διευρύνεται με τους συνομηλίκους και άλλα πρόσωπα-κοινωνικοποίηση, μείωση εγωισμού, μίμηση συνομηλίκων
- Αντίληψη διαφορών δύο φύλων- ταύτιση με γονέα ίδιου φύλου και υιοθέτηση φυλετικού ρόλου-ο φυλετικός ρόλος επηρεάζεται από στερεότυπα που μεταφέρονται από γονείς στο παιδί

Οι σχέσεις του
βρέφους με τους
συνομιλήκους του

- Τα βρέφη αντιδρούν θετικά στην παρουσία συνομηλίκων και εμπλέκονται σε μια υποτυπώδη κοινωνική συναναστροφή (π.χ. χαμόγελα, ήχους)
- Δείχνουν περισσότερο ενδιαφέρον σε άλλα παιδιά παρά σε αντικείμενα ή στην εικόνα τους στον καθρέφτη
- Προτιμούν γνωστά παρά άγνωστα βρέφη
- Σε ηλικία 9-12 μηνών δίνουν και παίρνουν παιχνίδια και παίζουν κοινωνικά παιχνίδια π.χ. κρυφτό
- Παιδιά 14 μηνών μιμούνται άλλα παιδιά-η ικανότητα μίμησης υπάρχει & σε βρέφη 6 εβδομάδων (εγγενής ικανότητα μίμησης που αποδίδεται στους κατοπτρικούς νευρώνες)

“

- *Η ανάπτυξη της Παιδικής φιλίας (από 3ο έτος): Στόχος της φιλίας η διασκέδαση*

Είδη
μοναχικού
παιχνιδιού

- Λειτουργικό παιχνίδι: απλές επαναλαμβανόμενες δραστηριότητες (3 έτη)
- Παιχνίδι κατασκευών: χρήση αντικειμένων για δημιουργία ή χτίσιμο ενός πράγματος όπως παζλ, τουβλάκια (4 έτη)

Κοινωνικά
στοιχεία του
Παιχνιδιού:
μέσο
διεύρυνσης
γνωστικών
δεξιοτήτων

- Παράλληλο Παιχνίδι: τα παιδιά παίζουν παρόμοια παιχνίδια με παρόμοιο τρόπο, αλλά δεν συναλλάσσονται μεταξύ τους
- Παιχνίδι παρατήρησης: το παιδί παρακολουθεί άλλα παιδιά να παίζουν χωρίς να παίρνει μέρος
- Συντροφικό παιχνίδι: 2 ή περισσότερα παιδιά αλληλεπιδρούν μεταξύ τους ανταλλάσσοντας παιχνίδια και υλικό- αλλά οι δραστηριότητες είναι διαφορετικές
- Συνεργατικό παιχνίδι: τα παιδιά παίζουν μαζί, τηρούν τη σειρά, κοινά παιχνίδια & διαγωνισμοί
- Προς το τέλος της προσχολικής περιόδου το συμβολικό παιχνίδι γίνεται μη ρεαλιστικό και επινόητικό